

ACC. N:R M. 10956 : 1-43 (+ 2 brev)
Landskap: Småland Upptecknat av: folkskoll. B. O. Bondeson
Härad: Å. Möre Adress: Lesjöfors
Socken: Gullabo m. fl. Berättat av: olika personer; se
Uppteckningsår: 1948. Född år uppt. bladens bakom!

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

När den nya tiden kom till bygden. s. 1-43 Lu F 59.

ACC. N:R **M.10956:/.**

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

När den nya tiden kom till bygden.

Laga skifte verkställdes i denna trakt under mitten av för-
ra århundradet och var avslutat vid slutet av 1850-talet. Det
var mycket gruff och bråk, som måste bli följden av en så ge-
nomgripande förändring i byarna. Den gamla hopgyttrade bebyggel-
sen vidgades och utflyttningar från huvudgården måste ske.
Nya tomtplatser utstakades och boningshusen flyttades isär.
Uthus av diverse slag måste bort till det nya stället, och in-
och utägor omskiftades. Vederlag gavs och togs och vad som för-
ut varit kollektiv ägendom delades upp. Alltid blev det någon
som ^{var} missnöjd med bytet. Den stackars lantmätaren hade ett mö-
dosamt arbete med att ena bönderna och gode männen, som var ut-
sedda att biträda honom, måste många gånger använda all sin
övertalningsförmåga för att lugna bönderna. En och var ville
ha/
god och välbelägen jord, och man trodde, att den ene aller and-

Lut 59.

ACC. N:R M. 10956:2.

re blivit gynnad på någons bekostnad. Det inträffade därför på många ställen, att man långt efter det ägaren dött, kunde höra honom "gå igen" vid rågångarna under mörka nätter och mäta ut områden, som han under skiftet blivit lurad på. Spökerier och gastskrin sågs och hördes vid bygränserna, och det fanns personer, som hade märkliga ting att berätta. Det var varken rådligt eller trevligt att ensam färdas förbi ^{de} platser under den mörka delen av dygnet. -

Den ursprungliga tomtplatsen upptogs efter utflyttningen av endast en bondgård, och denna kallades "framme" av de övriga.

"Där framme" eller "framman" var bonden, som fick behålla själva huvudgården.

Denna benämning bibehölls av folket långt fram till sekelskiftet, och det hette alltid. "Jag ska gå fram", "frammanas kor", "framman ha börjat slå" o.s.v.

Några oskiftade byar finnas inte kvar i denna trakt och några byhandlingar från äldre tid eller byinstrument såsom byhorn, byskrin etc. finns inte. De gemensamma besluten rörande byn ned-

ACC. N:R M. 10956:3.

3
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

skrevs inte på den tiden och inga böcker fördes, varför det inte heller lämnades något skriftligt för eftervärlden att ta del av. Skrivkunnigheten bland gemene man var inte så allmän, och dessutom kunde man inte läsa. Vad som beslutats på en sammankomst rörande byn, det blev utfört, och ingen drog sig för att göra, vad som kom på hans lott.

Längre fram i tiden avfattades skriftliga beslut, och man satte sina namn under, och därmed godkände, vad man kommit överens om. Mot slutet av 1800-talet bildades i trakten andelsföreningar för näringarnas höjande. Så bildades tjuvförörening för avelns förädling, tröskförening och mejeriförening. Man slog sig samman för inköp av redskap, om man ansåg att man ensam ej maktade skaffa sig ett sådant. Det hände, att två eller flera bönder slog sig ihop för att köpa en plog. Detta redskap hade vid den tiden på 1870 - 1880-talet blivit känt i denna trakt och erkänt som ett förträffligt jordbruksredskap, men på grund^d av det höga pris som en plog

ACC. N:R M. 10956:4.

4

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

betingade, hade ingen av de små bönderna råd att skaffa sig en sådan för eget behov, men med förenade krafter gick det, och plogen användes lika av delägarna. Årdert var därmed inte avskaffat, men det ersattes av den mera lämpliga plogen på trädan ^{och} mossen. Jordbruket hade med detta redskap i förening med järnharven, som samtidigt började användas här, gjort ett avsevärt framsteg.

För att få en bättre kreatursras bildades tjurförening för inköp av avelstjur. De små och ofta svältfödda djuren, som på det hela taget utgjorde besättningarna i gårdarna, var inte avpassad för de krav, som nyare rön ställde på boskapsskötseln. De mera förutseende lantbrukarna förstod, att man måste göra något för att få en kraftigare kreatursstam, och så kom tjurförening till stånd. Nedanstående är en skriftlig överenskommelse av fyra jordbrukare i Gullabo socken att bilda en förening för inköp av en avelstjur. Det är den äldsta kända tjurförening i denna socken.

ACC. N:R M. 10956:5

5

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Föreningsbeslutet har följande lydelse:

"Undertecknade hafva denna dag öfverenskommit, att för åstadskommande af en bättre kreatursstam för afvel inköpa en tjur af så kallad Ayrshirirace å auktion som förrättas i Kalmar måndagen den 21 innevarande september, hvilken tjur stationeras och underhålles af antingen undertecknade Olof Andersson eller Anton Magnusson i N:r 1 Glosebo, mot en årlig afgift af femtio kronor. Den vinst eller förlust som å tjuren uppstår skall delas oss emellan lika. Och skola vi varda ansvariga för köpeskillingens inbetalande till lika belopp.

Vi besluta härjente, att i språngavgift skall för hvarje ko erläggas antingen en af premieringsnämnden aflemnad så kallad frisedel, eller två kronor. Och skall den som innehar och vårdar tjuren häröfver föra journal eller förteckning.

Då tjuren varder för betäckning obrukbar skall den efter öfverenskommelse afyttras och försälgas, såväl denna köpeskillning som öfriga inkomster tillfaller föreningsmedlemmarne, efter

ACC. N:R M. 10956:6.

6

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

afdrag af underhållskostnaderne.

Sålunda öfverenskommit i N:r 1 Glosebo den 19 September 1891.

O. Bondeson.

O. Anderson.

i Blomstermåla.

Glosebo.

Anton Magnusson.

Aug. Andersson.

Glosebo.

Binnaretorp.

Härvid på en gång närvarande vittnen.

Gustaf Andersson i Torhult.

Gustaf Larsson N:r 1 Glosebo". (Skrivelsen avfattad av
Bondeson⁷).

Under 1880-talet började man an-vända s.k. stifttröskverk och lade mer och mer bort att tröska med slaga. Det var både tidsödande och krävde stor arbetskraft. Då tröskverken blev kända, slog sig två eller flera ihop och köpte ett tröskverk med ständigt vandring. Den förste i orten som skaffade tröskver^k var Aug. Svensson i Lindön, Vissefjärda socken. Att göra en vandrig, som

ACC. N:R M. 10956:2.

7
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

drogs av häst eller oxar, ställde sig för dyrt, och därför fick man draga tröskverket för hand. Därtill erfordrades ~~tre~~ till ~~fyre~~ stora karlar, som efter en stunds ansträngande arbete måste vila. Man kunde inte köra länge i taget, men det gick i alla fall betydligt fortare än ^{ett} tröska med slaga. Detta var redan i slutet av 1870-talet som Aug. Svensson inköpte tröskverket och det lånades ut i bygden till åtskilliga bönder. Då man fick klart för sig fördelarna med ett tröskverk, var det flera som följde exemplet och därtill skaffade stående vandring, så man slapp att använda mänsklig kraft för att dra verket. Mot slutet av 1890-talet hade emellertid tröskverken förbättrats och den stående vandringen hade utbytts mot liggande vandring, som var lättare att placera och inte krävde så stort förarbete, dessutom var själva tröskverken effektivare. Med denna metod kunde en bonde få hela sin skörd avtröskad på några dagar och kastad och inburen eller avyttrad för försäljning till uppköpare i Bergkvara eller Djursvik. Även till städerna såldes spannmål.

ACC. N:R M. 10956: 8.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Mejeriföreningar bildades och s.k. andelsmejerier började anläggas på skilda platser under 1880 och 1890- talet. De första kom till stånd vid kustlandet i Söderåkra, vars lantbruk och boskapsskötsel alltid varit mera givande än skogsbygdens. Så småningom spred sig mejerihanteringen västerut mot inlandet och i början av 1890-talet anlades mejeriet i Torsås och något senare mejerierna i Gullaboås och Troxhult i slutet av nämnda decennium. Varje bonde köpte en eller flera andelar i föreningen och bidrog på så sätt med att anskaffa behövt kapital för nödiga lokaler och maskiner. Det gamla bruket att själva bereda smör i hemmen genom att kärna grädden avtog, då mejerierna anlades, och de en gång så smäckra och fint laggade smörbyttorna, sattes undan i en källare för att en vacker dag hamna på skräphögen. De hade fyllt sin uppgift.

Då vägen var lång uppdelades kördagarna till mejeriet, så att varje leverantör hade sin bestämda dag att svara för transporten dit.

ACC. N:R M. 10956:9LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Kalasrote förekom förr i tiden i samband med husförhör eller läsmöte, som det kallades här. Någon av rotens bönder blev då utsedd att vara värd och taga emot prästen och folket som mötte upp. Till värdens skyldighet hörde då att bjuda samtliga på fägnad, vilken i äldre tid bestod av mat och dryck i rikligt mått men mot slutet, ^{av 1800-talet} då seden att hålla husförhör upphörde, förenklades till att utgöra kaffe med vetebröd. Värdskapet växlade år från år, så samtliga bönder så småningom hade utövat värdskapet och stått för kostnaderna, som var förenade därmed. Matlagningskonsten var inte högt uppdriven på rama bondbygden, och det vållade husmoderna ofta stort bryderi för anrättningens anskaffande. Gästerna skulle rikligen förplägas, så att värdfolkets anseende inte nedsattes. Kött och fläsk i olika tillredningar framsattes. Där fanns mos (köttstuvning) brynost, sötost och förlorade ägg, som man stekt på båda sidor, så de liknade plättar eller pannkakor. Och så dracks brännvin och öl till det hela. Allt rikligt tilltaget.

Den sista kalasroten hölls någon gång i början av 1890-talet, då Erik Andersson i Binnaretorp var värd. Då bjöds på kaffe. Husförhören började bli impopulära och det var inte många, som besökte dem, och prästen lade bort förhören i bibel och katekes och höll endast en kortare bibelförklaring. Från den äldre tiden, då prästen hörde folket i deras kristendoms-kunskap, kunde berättas dråpliga svar på hans många gånger dunkla frågor. Till husförhöret samlades utom bönderna drängar och pigor, båtsmän och backstugusittare och folk av alla slag. Somliga hade förberett sig grundligt till den viktiga läsmötesdagen. Katekesens frågor och svar hade repeterats mångfaldiga gånger.

Under kardningen de långa vinterkvällarna hade pigan katekesen bredvid sig på en stol och läste och kardade ull samtidigt.

Men inte alla hade samma ambition då det gällde att kunna sin kristendom. Då pastor Arlin frågade byskräddare Håkan av folket kallad Snella-Håkan: "Vad var Judas för en man?" fick han till svar: "Iskariot." - Maria, båtsman Yxas hustru, gemenligen

ACC. N:R M. 10956: //

11

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

kallad Yxakäringen fick följande fråga att svara på: "Vad kallas den människa som fått syndernas förlåtelse?" Yxakäringens svar lydde: "Sönnaförlåtare" (syndaförlåtare). Hon var från Vissefjärda och talade den dialekten. Prosten Lindstedt frågade en gubbe-Lars Pettersson-kallad Snabba-Lassen "Hur gammal var Abraham?" Svar: "????". Då Snabba-Lassen inte kunde ge det väntade svaret talade prosten om, att Abraham var 175 år gammal, varpå Snabba-Lassen replikerade: "De var hoon, var han så gammal." - Hoon eller hundan är en lindrig svordom i denna trakt. Båtsman Lax svarade en gång på frågan: "Vad var Kristi kors av?" - "Av aspeträ!" -

Man trodde allmänt att korset var av asp, därför att asplöven har en darrande rörelse vid minsta fläkt.

ACC. N:R M. 10956:12.

12

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Jordbruksförbättringar började så småningom under förra århundradets senare del. Dittills hade jordbruket skötts på det urgamla viset. Avkastningen var dålig och jorden var illa bearbetad med de gamla dåliga redskapen. Missväxt och svält inträffade efter vissa mellanrum och både människor och djur fick lida oerhört. Då bönderna fick kännedom om de nymodiga redskapens betydelse för jordbruket, om kalkens stora värde som jordförbättringsmedel och köpgödseln^s värdefulla egenskaper, kom jordbruksnäringen att få en helt annan betydelse än den dittills ~~spelat~~^{haft}. De mest genomgripande förändringarna i detta hänseende inträffade strax före, under och efter sekelskiftet. Jordbruket började mekaniseras i hög grad och den gamla metoden att anlita mänsklig arbetskraft lades bort. Det var inte längre så lätt att få arbetare till jordbruket och därför måste maskiner av skilda slag anskaffas. Under äldre tid hade jordbruket avkastat så pass att man nöjaktigt kunde klara sig från den ena skörden till den andra, om inte miss-

ACC. N:R M. 10956: 13.

13
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

växten blev för skriande, men med de nyare bruksmetoderna i förening med de moderna redskapen, konstgödnig och ordentlig dränering, kunde man erhålla äring för avsalu, om inte otjänlig väderlek förstörde skörden. Innan sekelskiftet sände frökonto-
ren ut sina ombud, som hembjöd rent och fint utsäde av alla slag till bönderna, som i många fall inte var sena att utbyta de äldre ^edegenererade sädessorterna mot nya. Resultatet visade sig i goda skördar med salubar vara, och husmödrarna prisade mjölet av den nya säden, som lämnade så fint och bra mjöl att baka av. - Genom växelbrukets tillämpning, vilket skedde här vid samma tid slapp man en del åkrar som trädå. Det gamla bruks-
sättet att låta en stor och ofta den bästa åkerjorden ligga obrukad som trädå måste inverka menligt på avkastningen. Trä-
dan användes som betesplats under sommaren, då hagbetet förbrukats. Först släpptes nötkreaturen på trädbetet att taga så mycket som möjligt och efter dem kom fåren, som fick livnära sig på vad de föregående lämnat. På trädå kunde man alltså få se

ACC. N:R M.10956:14.

både nötkreatur och får. Då trädan i vanliga fall var omgiven av slåtterängar och åkrar med prunkande gröda och trädbetet var magert, hände ständigt att djuren togs sig över till ett bättre bete på den förbjudna marken. Då blev det s.k. ohägn som kunde drabba både ägaren och oskyldiga. För att tvinga djuren att vistas inom trädans hank och stör tillgreps ofta radikala medel. Oxar och kor bottnades och fåren hällade man. Om det inte hjälpte att bottna djuren skärptes åtgärden med att djuren klumpades. Hade de ovanan att stänga ned stängslet, satte man hornträ på dem.

Att bottna ett djur gick så till, att man hängde en bred brädlapp för ögonen på djuret och band fast den vid hornen. Djuret skulle därigenom hindras att se var stängslet var svagt och där möjlighet fanns att komma över. Djuret kunde se endast åt sidorna och brädlappen glappade och slog mot nosen, då djuret betade. Det var ett påtagligt djurplågeri. Om djuret sökte befria sig från den, blev den hårt fastsurrad att sår uppstod.

vid hornen

ACC. N:R M. 10956:137

15

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Klumpa djur gick så till, att man band en klave om halsen på det. Den var med en vidja förenad med en vidhängande kavel av en ~~maxen~~ diameter av 10 a 12 cm. och en längd av 2 m och släpades med av djuret, då det betade. En grövre kavel kallas här klump. Den hindrade djuret att hoppa över stängslet, och om det trots denna försökte, hände, att det fastnade i gärdsgårdens slänor. Det var ~~en~~ många gånger en sorglig syn som uppade sig när de magra oxarna, som betade på trädans sparsamma bete måste draga den tunga klumpen med sig över ¹heä fältet. Det kom en osökt att tänka på forna tiders sed att sätta en black om foten på fångar, så de inte skulle kunna fly.

Hornträ sattes på hornen av djur, som hade ovanan att stänga omkull gärdsgården för att komma över. Det var svagt bågformigt och avpassades efter djurets horn. Det försågs med två hål att träda över hornspetsarna i vilka man borrarat hål för spikar eller sprintar, som höll hornträet fast. Genom denna åtgärd var djuret oförmöget att stänga sönder stängslet och

ACC. N:R M. 10956:16.

r/

och ta sig över i slätteängar eller på åkrar. Hornträ sattes på såväl oxar och ungnöt som kor.

Hälla sattes på får, som hoppade över stenmurar in på sädesåkrar.

Fårhällan bestod av en kort träribba, som bands mellan ett fram-

och bakben. Det hindrade fåret från att resa sig på bakbenen

och gången blev linkande. Så småningom lärde sig emellertid få-

ret att hoppa över trots hällan, och då hände, att man satte en

hälla på båda sidorna, så att fåret tvingades till passgång.

Det var ett påtagligt djurplågeri, för fåret kunde inte gå och

många gånger inte ens stå på benen.

Ett ännu olyckligare experiment utförde en person i Torsås socken under 1880-talet med får, som inte ville vara kvar på in-

hägnaden. Han skar av ^{senare} på fårets bakben, så att djuret blev oför-

möget att gå utan måste asa sig fram. Det blev böter för djur-

plågeri, och metoden förlorade sin popularitet och kom inte till

användning efter den händelsen.

ACC. N:R M. 10956:17

17

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Snopphälla kallades det sätt att fångsla en häst som bestod däri, att man böjde ned huvudet på hästen och virade grimskaf-
tet några slag kring frambenet (det vänstra), så att hästen inte kunde lyfta upp huvudet utan att samtidigt lyfta benet.

Svinen fångslades inte, men eftersom de hade ovanan att böka i jorden eller "rota" upp jorden, som man sade, så måste man ringa dem, vilket tillgick så, att man stack en stål-
tråd genom tryn^{s/}petsen och böjde den som en ring, så den satt fast. Det gjorde ont, då svinet bökade, och det måste löpa kring utan att böka i jorde^m. Detta gjordes med utsläppta svin. De som stod i stian ringades inte. Under hösten brukade man släppa ut grisarna, som då fick springa fritt omkring och äta boknötter och ekollon, men samtidigt gjorde de en del odygd. Detta sätt att handskas med djur var ju upprörande, men då ingen gjorde anmärkning mot det, fick det hända.

ACC. N:R M. 10956:18.

18
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Ändringar av binäringarna här skett så tillvida, att numera har man fabriksalster i stället för de gamla hemgjorda redskapen och verktygen. Bysmeden, ställmakaren och slöjdaren har försvunnit. Endast en av dessa grenar har utvecklats och utvidgats inom Gullabo. Det är träslöjden inom Gullabo närmare bestämt i byn Hästmahult. Den är numera fabriksmässig och har under årens lopp utvidgats mer och mer för varje år.

Under 1870-talet började några slöjdkunniga och intressearade personer att tillverka träsaker av olika slag. Man började med att förfärdiga träskedar för hushållen, som utan undantag måste ha dessa nyttiga, billiga och nödvändiga husgeråd. I vardagslag åt man alltid med träsked. Två typer gjordes, en med rund form kallad trindsked och en mera avlång kallad toffelsked. Båda slagen användes i hushållet, då man åt mjölk och välling ur det gemensamma fatat och ^{efter} ~~för~~ varje sked man tog sattes den upp på fatkanten. Skeden var vid skaftets nedre del försedd med liten spets, så den kunde hängas upp på fatkanten utan att glida ner.

ACC. N:R M. 10956:19.

19

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Toffelskede^{n/} lämpade sig bäst att skumma mjölk med och då man
ät gröt. Den kunde inte som tridskeden hängas upp på fatkanten.

-Som talesätt använde manskedens form om ansiktsformen hos
personer. Man sade om en med ovalt ansikte, att "hon är avlång
i ansiktet som en toffelsked."

Eller "hon är trinnlagd som en trindsked". -

Så småningom utökades alstren att omfatta ett otal träsåker
av olika slag. Det var till att börja med backstugusittare
och dagakarlar som slöjdade. Man skickade iväg någon kunnig
och talför person med ett antal alster ända till Stockholm.

Man tog då varan packad i säckar med sig på båten från Bergk-
vara, dit man hade för^t det med någon av bönderna samtidigt som
denna avyttrat ved e.d. -

En bland de första som fick i uppdrag att resa till Stock-
holm i ett sådant ärende var en kvinna kallad Fågla-Fian från
Skruvmåla eller Lybäcksholm. Det hände 1887 eller 1888. Hon
hette Sofia och gick under namnet Fågla-Fian. Uppdraget ut-

ACC. N:R M. 10956: 20.

förde hon till allas belåtenhet, och resorna upprepades i fl-
år/
ra och antalet resande utökades. Så fick man en betrodd avnä-
mare i Stockholm, och så förenklades transporten så tillvida
att man inte längre behövde sända någon person med för att
hålla reda på varan eller sörja för distribueringen. I mitten
av 1890-talet hade man nått så långt, att man kunde sända pro-
dukten på järnväg till Stockholm. Närmaste stationen var Vis-
regelbundet/
sefjärda och (ett par gånger i månaden såg man Pusta-Massens
Aron i Hästmahult komma körande ^{till Ussjö-å} med en liten skäckig häst
för ett lass "Hästmahulta-skräp", som bönderna kallade det,
lastat i säckar i en liten kullhäck. Pusta-Massen var hanlärare
och köpte upp träsakerna, som han sedan sålde till Stockholm.
Men man sålde även till ^tsådena på närmare håll såsom Kalmar
Karlskron^a och Växjö m. fl. platser, så att trä^älster från Gulla-
bo var välkända överallt på dessa platser vid sekelskiftet.
Så började man dekorera askar, äskor o. d. med färg och glöd-
ritning, och somliga personer nådde stor färdighet häri.

ACC. N:R M. 10956:21.

21

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Forsling och skjutsning har förändrats mycket på senare år. Förr användes bulthjulavagn - oxvagn med grova oskodda hjul och träaxlar, - numera har man vagnar med gummi-hjul. Då man for till kvarnen med mæld hade man en s.k. skjutshäck och då man körde famnved till Bergkvara hade man dels en kullhäck och dels en famnavedshäck. Den förra kunde man ha att köra ved och löv i från gårdet och skogen, men famnavedshäcken var enkom avsedd att frakta famnved i till Bergkvara. I och med att man upphörde med att sälja ved lassvis dit, försvann detta slags don och finnes numera 1948 inte att uppbringa i någon gård varken i Gullabo eller Torsås. På 1890-talet var denna typ allmän i varje gård. Somliga fraktade veden i kullhäck och somliga i famnavedshäck. Man lastade då $\frac{1}{2}$ famn ved, som betalades med 3 - 4 kr. pr lass. Man t.o.m. prutade på en 5-öring. Om man begärde kr. 3:50 fick man 3:25 eller 3:40. Priset varierade efter tillgång och efterfrågan.

ACC. N:R M. 10956:22.

Den vagnstyp som användes under 1800-talets senare hälft var hemgjord hos ställmakaren i Badstuvbo. Beslaget var gjort av bysmeden Karl Olsson i Glosebo, kallad Smeakallen (Smed-Karl). Vid skjutsning användes först kärra, stor och otymplig, och åkhäcken. Längre fram, då vägarna blev bättre, lät man göra sig en fjädervagn. Den gjordes hemma och beslogs och målades av målare David i Glosebo eller hans son Aug. Davidsson. Båda var kända som skickliga yrkesmän. Den förstnämnde var bekant för konsten att pränta och skriva brev åt personer, som var mindre kunniga i den konsten och ville förära sin hjärtans kär ett brev. Han använde samma glosor i varje brev hämtade ur den heliga skrift ex. "Du är som ett äppelträd bland skogsträd" etc. Han var t.o.m. anklagad för att ha framställt falska papperspengar men klarade sig undan. - Han dog i slutet av 1870-talet. Kyrkstallar byggdes i samma veva som fjädervagnarna kom i bruk. Förut hade man haft åkvagnar med träskalmar som fjädrade.

ACC. N:R M. 10956:23.

23
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Den gamla arbetsvagnen med hjulvårdar i stället för skruvar var helt av hemgjort fabrikat. Den hade smala löt och smala hjulringar. Först på 1890-talet kom arbetsvagnar ^{med/} muttrar i stället för hjulvårdar i bruk, och så småningom lades dessa gamla vagnar fullständigt bort, så att man numera inte kan hitta en dylik i någon gård.

Ett annat don som nu är försvunnet är ryssen. Den användes då man körde potatis och mäld och mindre lättare saker. Att hitta en av de gamla ryssarna nu är inte tänkbart. En skicklig slöjdare, som förfärdigade många ryssar var Ryssa-Peter-Månsson i Badstuvbo. Han dog vid sekelskiftet. Ryssen var flätad och liknade den i Bergslagen använda kolryssen, fast ^{var} betydligt mindre. -

Arbetsvagnen bestod av framvagnen och bakvagnen förenade med långstickan. Med hjälp av den kunde man avkorta eller förlänga avståndet mellan de båda vagnhalvorna. I framvagnen sattes långstickan fast i knekten och var sväng-

bar kring en järndubbe. I bakvagnen gick långstickan genom axeln eller bänken och fastsattes vid tjugan.-

I Fenet på gränsen mellan Gullabo och Vissefjärda fanns under förra århund^räret i torvströfabrik ägd av personer i Karlskrona - grosshandlare Ernberg -, den är nu nerlagd sedan början^{av} innevarande århundrade. Orsaken till att denna fabrik lades^{mer} var, att fraktkostnaderna var för stora på grund av platsens avstånd till närmaste järnväg.

Flera familjer i såväl Gullabo som Torsås har övergått från jordbruk till handel och industri. Så är Torsås träfö^rädling^s-fabrik ett ex. härpå. Likså är förhållandet med sågverksindustri i Gullabo. Den förra skötes av personer från byarna Mel-lankärr, Finlabo och Björsbo, och den senare från bönder i Tor-hä^{ll}t. Alltsedan emigrationens största omfattning i samband med jordbrukskrisen mot slutet av 1880-talet har en ständig ström av ungt folk sökt sig bort från trakten och jordbruket till mera vinstgivande arbeten både här hemma och i Amerika.

ACC. N:R M. 10956:25

25

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Förändringar i sättet att betrakta penningar och handskas med
kontanter. Då Sven Pettersson i Brändamo tjänte dräng i Gulla-
boås hos nämndemannen J. Jonasson, sedermera riksdagsman, i början
av 1860-talet hade han som lön för året 40:- riksdaler jämte
en del klädespersedlar, såsom 1 par linbyxor, ett par strumpor,
1 par förskodda stövlar. En piga i Gullabo tjänade i Petamåla
på 1870-talet och hade då ^{lön} i lön: 30 kronor i reda pengar, 2 st.
särkar, 1 st. förkläde, 1 näsduk, 1 skålpund ull, 1/4 toland och
ett par halvsulor. Under sådana förhållanden med den knapphet
på penningar som då var rådande, var det inte underligt om folk
ansåg en skuldfri bond^e för ^{en} rik och förmögen man. De surt för-
värvade pengarna gömdes väl och kom inte till användning utom
i rena nödfallet. Många fattiga pojkar sparade ihop till en ame-
rikabiljett. Avlöning in natura började upphöra på 1880-talet.
Då blev det mera tillgång på penningar och, då började handels-
bodar att sättas upp på flera ställen och där kunde man köpa
de varer ~~man~~ önskade.

ACC. N:R M. 10956:26.

26
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Den första handelsboden i bygden kom till stånd under 1870-talet och började under mycket anspråkslösa förhållanden.

Flera personer började ungefär samtidigt att ta hem varor som distribuerades bland folket.

En bland de första som startade affär var Pusta-Massen i Hästmahult. Han hette Magnus Pettersson och var son eller släkt med båtsman Pust, varför han kallades Pusta-Massen. Det var inte så välsorterat lager han förde och hans butik vare en sidkammare eller skräpkammare i vilken han inrett ett par hyllor och flyttat in ett bord på vilket några vikter stod medan vågen hängde i taket och utgjordes av en tvåarmad hävstång med 2 hälvklotformiga skålar hängande i snören.

Vad som salufördes var sill, salt, snus, kaffe, socker, sirap och fabriksvävda tyger. Allt uppstaplat på hyllorna och placerat här och var på rumsgolvet. Sirapstunnan, som det var svårt att hålla rent kring förvarades ute i lagården i ett bås, där den var uppställd på en låda och försedd med en kran och svicka.

ACC. N:R M. 10956:27

27
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Pil-Emman, en dotter till båtsman Pil i Glosebo, satte upp affär i Glosebo ungefär under samma förhållanden som Pusta-Massen i Hästmahult. I Petamåla grundade Weinhart den första butiken och före honom satte smeden i Gullaboås upp handel.

Vid Gullabo kyrka var en liten affär, som ägdes av en Peter Håkansson. Alla dessa nu nämnda saluförde ovan angivna varor, vilka så småningom utökades med trefötter, kaffebrännare, träskor och diverse fabriksalster av skilda slag.-

Mera anspråkslösa "affärer" idkades av bl. a. Snus-Marian i Hästmahult, som för^sålde endast snus till folket. Snus var en allmänt eftertraktad vara av nästan alla karlar, som tuggade eller snusade, och då det även var brukligt att äldre kvinnor snusade för att lindra rinnande ögon, som de sade, så hade Snus-Marian en ganska trogen kundkrets. Hon tjän^dde inga större be-
lopp på handeln, men då hon inte hade några större utgifter för distribueringen, blev det något över. I likhet med denna handel fanns en i Troxhult. Hela varulagret i endylik handelsbod ut-

ACC. N:R M. 10956:28.

28
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

gjordes av snusfjärdingen undanställd i envrå. Som lock på fjärdingen hade hon en lertallrik.

Lertallrikar hade man i varje stuga. De var tillverkade av en pottmakare i Kvilla.^{a/} Likså gjordes lertallrikar i Sloalycke.

En vara som på 1870-talet kom i handeln i trakten var tapeter. Förut hade man dekorerat väggarna med krita. Man hade "kriddat" väggen, som man sade, och bestänkte den med blåelse, så den tedde sig blåfläckig.-

De ändrade levnadsvanor, som uppkom genom att handelsboden inrättades i bygden, yttmade sig däri, att man skaffade sig bo-
hag i större utsträckning än som var vanligt för dem. Som ex-
kan nämnas, att en välsituerad bonde i byn Torhult som husge-
rård hade endast en stekplåt, vilken måste användas att koka
klister i, då tapetseraren skulle ha sådan. Någon gryta hade
han inte och allt annat var i stil därmed. Allt som förut va-
rit hemgjort ex. trä och lertallrikar, bordsknivar och träskedar
blev utbytt mot fabriksmässiga utensilier av alla slag. T.o.m.

ACC. N:R M. 10956:29.

29

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

a/
den hemgjord näversnusdosan kastades bort och man köpte en ny metall dosa i affären.

Förändringar i byggnadsskicket visade sig redan under 1870 talet, då man ~~högade~~ övergick från det gamla bruket med stora boningshus i två våningar och fristående källare till en våningshus med ordentligt källarutrymme under byggnaden.

De gamla torvtaken ersattes med tegeltak^k eller spåntak och byggnadenⁿ rödfärgades eller oljemålades. Dessa båda slag av ytbehandling omväxlade allt efter råd, från senare hälften av förra århundradet.

Orsaken härtill var i första hand den ,att det var nu^{man} lättare att skaffa de nödvändiga materialerna och hade bättre råd än i gången tid .Vad möbleringen anbeträffar moderniserades den i mångt och mycket. Den gamla fällbänkslika sängen flyttades ut och en dragsäng skaffades i stället och skåpet byttes ut mot en skänk, och i stället för den obligatoriska

ACC. N:R M. 10956:30.

30
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

kistan fint målads med namn och årtal och kistbrevet på insidan av locket, skaffade man sig från denna tid en chiffonje. Det var inte alla, som hade förmånen att vara i den ekonomiska situation, att man kunde skaffa sig en dylik möbel, det var de förmögnare bönderna som hade denna förmån under 1860-70-och 80-talet.

Det dröjde ända fram till de första decennierna av innevarande sekel, innan man på allvar började skaffa sig egna hem.

Kalasen följde gamla traditioner i så måtto, att en myckenhet av mat lagades till och tärdes, men den gamla seden att ha med sig förnig lades bort och de många gånger konstnärligt flätade förningskorgarna sattes undan för att rymma allt annat än mat. En skicklig tillverkare av förningskorgar var Lindström i Emmaboda. Han var en tid bosatt i Eremitermåla vid blekingegränsen och hade lärt yrket av sin far. En annan skicklig korgmakare bodde på Vistedtatorpet i västra delen av Vissefjärda.

ACC. N:R M. 10956:3/

Vägarnas förändring medförde nya och tidsenligare fordon.

De stora klumpiga buktvagnarna försvann från vägarna förbätt användas i körslor hemma vid gården. Åkhäcken och skjutshäcken degraderades. De hade förut använts som kyrkvagnar men nu började man skaffa sig fjädersvagnar hos ställmakaren med beslag av bysmeden och målade av David i Glosebo. Detta var händelsen i Gullabo socken i början av 1860-talet. Ungefär likartat utvecklade sig förhållandena både i Vissefjärda och Torsås vid samma tid eller något tidigare i båda dessa sistnämnda socknar.

Nya nöjen och förströelser blev rådande i bygderna här vid sekelskiftet, då mångt och mycket av vad som tidigare räknats för nöjen bland folket byttes ut mot anständigare och nyktrare sådana. Orsaken därtill var flera ^{och} samverkande, såsom en livligare cirkulation bland folket, förbättrade transportmedel, tidningar och läskunnighet, som gjorde att förhållanden på andra platser blev kända och uppskattade. Som belysande exempel kan anföras: under 1800-talets senare hälft var det allmännaste

och vanligaste nöjet dans i en lekstuga under vintern och vid ett vägskäl under sommaren och då alltid i förening med fylla och gräl. Musiken var ~~drags~~ spel eller fiol. Skrän och skrik hörde till och ett för övrigt ohyfsat uppträdande av drängar och pigor. Men så kom i slutet av århundradet godtemplarorden och nykterhetsföreningar och skyttefester att inverka på nöjena och förströelser bland ungdomen. Umgängestonen var inte så rå utan man lade an på ett städat uppträdande. Att berusa sig och skräna och domdera ansågs som mindervärdigt. Slagsmåla och gräl hade inget anseende mera bland folk som höll på sin värdighet. Auktioner och offentliga sammankomster kunde hållas utan att man behövde frukta att slagsmåla skulle uppstå. Det hade alltid inträffat under föregående tid.

Tidningar och böcker började vid denna tid också att bli en allas ägendom. Under 1870-talet var det endast en och annan i Gullabo socken som höll sig med tidning. Det var då i första hand riksdagsman Jonas Jonasson i Gullaboås och hans måg Olof

ACC. N:R M. 10956:33

33

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Bondeson i Blomstermåla jämte en och annan välsituerad bonde. Dagsv^erksskarlar och tjänstefolk höll ingen tidning och för att förbilliga tidningen brukade två eller tre slå sig ihop om en ~~tidning~~^{den}. Så var förhållandet i Petamåla där färgare Granlund, garvare Pettersson och handlanden C.J. Petersson samsades om en ortstidning, som kom 3 gånger i veckan. Man läste den då i tur och ordning och växlade om med turerna så att en vecka fick Granlund läsa den först och en annan vecka någon av de andra. Det var "Barometern" och "Kalmartidningen" båda utgivna i Kalmar, som på den tiden var Möreortens förnämsta nyhetsorgan. En bokspri- dare bland folket i Gullabo var den förnämnde Bondeson i Bloms- termåla. Han tog böcker eller boklådor från F. & G. Beijers förlag i Stockholm och genom bokauktioner strax före jul kom på detta vis ett stort antal böcker att spridas bland folket. - Det gamla bokbeståndet i allmogehemmen utgjordes av ^{böcker mer} övervägan- de religiöst innehåll. Katekes, bibel och psalmbok var de böcker man fann i nästan varje hem och dessutom någon postilla. Genom

bokauktionerna kom emellertid en del böcker av annat än religiöst innehåll till bygden, fast läsvanan och läslusten bland det gemena folket inte var så stor. Det var på 1880-talet.

Förhållandet mellan läsning och muntlig berättelse kan karaktäriseras så, att vad man läste återgavs ömsom med rikssvenska uttryck och dialektala ord. Själva ordförådet var inte så stort och felläsning och förvrängning förekom i stor myckenhet. Den gamla uppfattningen och tron på spöken, troll och skrock avtog i hög grad under denna tid. Genom tidnigsläsandet och bokspridningen kom friskare fläktar in bland den andliga isolering som rådde i denna trakt ^{ända fram/} mot 1870 -och 1880-talet. Vad som kanske var en direkt andlig förlust på samma gång som läskunnigheten berikades, var den, att de äldres traditioner, som troget bevarats i flerfaldiga generationer och muntligen förmedlats från släkte till släkte, i hög grad avtog och minskades. Man hade inte längre samma öra för gamla berättelser, och snart visste man ingenting om de ~~händelser~~^{händelser}, som fängslat tidigare generationer i hög grad.

ACC. N:R M. 10956:357

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Förändringar inom folkskoleundervisningen. Före folkskolestadgans tillkomst var det blott enstaka barn som fick lära sig läsa, så att personer i offentlig ställning inte kunde skriva eller läsa. En person i Trankvill valdes till nämndeman på 1870-talet, trots han saknade kunskaper i skrivning. Det hela avhjälptes genom att han lärde sig skriva sitt namn. Mera behövdes inte för att utöva denna syssla på den tiden.

Det var vanligt att bönderna måste anlita kreditföreningar för lån på sina fastigheter under 1880-talet. De flesta kunde då aldrig teckna sina namn under förbindelsen, utan det fick ombudet göra, men då måste låntagaren med hand på papperet erkänna sitt namn. På de gamla lånehandlingarna från denna tid står därför alltid under låntagarens namn m.h.p. vilket betyder "med hand på papperet". En dylik underskrift bevittnad godtogs av banken eller hypoteksföreningen eller vilken annan långivare man anlidade.

Men många av traktens förtroendemän var skriv- och läskunniga

ACC. N:R M. 10956:36.FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

långt före ^{det} folkskolor inrättades. De hade fått sin undervisning av någon gumma ~~el~~er av en skriv- och läskunnig person. Sådana fanns överallt och meddelade sin visdom mot ett ringa vederlag. En sådan gumma var ex. Bråna-Marian och en manlig lärare i gången tid var Sköl-Jon, båda allmänt bekanta i Gullabo och Torsås under 1800-talet.

En och annan hade på grund av studiebegåvning avlagt studentexamen och fortsatt studierna vid universitetet med akademisk ~~examen~~ ~~grad~~ som mål, men de var lätt räknade före folkskolans tillkomst och övriga bildningsmöjligheter såsom folkhögskolor och lantmannaskolor upprättades.

Förändringar av de kyrkliga vanorna har varit märkbar sedan 1890-talet. Före denna tid förekom husandakt^t i många allmogehem. Den bestod däri, att familjen under söndagsförmiddagen, då alla sysslor, som var förenade med jordbruket avslutats, samlades i det städade vardagsrummet för att höra, då någon av ~~medlemmar~~^dna läste högt ur "Wallins predikningar" eller ur Arnts Sanna

ACC. N:R M. 10956:37

37

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Kristendom eller ur någon postilla. Detta var förhållandet om man inte var i kyrkan, vilket för det mesta hände. Lång väg och svårt väder fick inte hindra. Bönder från avlägsna byar byggde kyrkstallar vid kyrkan, där de kunde ställa in sina hästar, medan de bevistade gudstjänsten. Vid kyrkstallarna var alltid ett rörligt liv under söndagsförmiddagen. Mest bekant för sina prydliga kyrkstallar var Vissefjärda. Socknen är vidsträckt och det var gammal sed, att man alltid skulle åka till kyrkan, om det fanns möjlighet. Somliga åkte i fjädervagn och andra i kärra, om man inte rent av kom i den gamla skjutshäcken. Men vissefjärdaboarna har alltid haft ^{ord/} om sig att ha vackra hästar ^{och} bra vagnar. De hade "fint förskap", som man sade. Kyrkan var den tidens nyhetsförmedling, för där fick man reda på de senast timade händelserna i och omkring bygden. Där kungjordes lysnings och bröllop, barndop och begravning, och där fick man reda på var och när auktioner och oxmöten skulle hållas. Där avstötts köp och staddes tjänstefolk. Den som kom från kyrkan hade vanligen mycket av intresse

ACC. N:R M. 10956:38.FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

att berätta för de hemmavarande. Intresset knöt sig närmast till bygden och vad som där skedde.

Husförhör kallades förr "läsmöte". Det är nämnt i samband med kalasrote och ersattes mot slutet av förra århundradet med martalsskrivning.-

Dopseder. Då ett barn skulle döpas gjordes stora anstalter. Först skulle ett par vidtalas att bära fram barnet till dopet. Det var man och hustru bland de närmaste släktingarna eller bland vänner och grannar. Det blev då barnets gudmor och gudfar. De hade sedan alltid större skyldighet mot barnet, som de burit till dopet än till de övriga barnen. ~~För~~ det första skulle gudmor förära barnet en dopskjorta eller åtminstone låna en som kunde användas vid dopakten. Den var sömmad av fint tyg och broderad allt efter råd och lägenhet. Under uppväxten fick så barnet en och annan present av sin/ gudfader och gudmoder. Var det en gudson kunde han få ett litet passande lieorv eller en liten vagn, som gudfadern gjort eller ett par strumpor som gudmodern

ACC. N:R M. 10956:39.

39

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

stickat, och var det en guddotter kunde hon erhålla ett förkläde, en klänning e.d. Barndop benämndes kristningöl och då var det stort kalas, som ibland kunde vara ett par dagar.

Begravnings seder. Vid begravning gjordes stora anstalter för att på så sätt hedra den avlidne, om denne var en framstående och förmögen bonde eller annan ansedd person.

En särskild kokerska anställdes, som hade till uppgift att svara för förplägnaden. Man slaktade och gjorde stadsresor för att få nödiga ingredienser. Sprit, vin och öl måste anskaffas och väldiga långbord dukades. Under sommaren kunde dukning ske ute men under vintern fick man hålla till inomhus och då uppstod vanligen svårigheter för att få tillräckligt utrymme.-

Vid själva gården, där begravningen skulle hållas, sattes enar i en lång allé och vägen kantades ett långt stycke med grangrenar i två strängar längs båda sidor om vägen som ledde fram till sorgehuset från den allmänna landsvägen. Längs hela vägen till kyrkan hade sedan de som ville hedra den döda lagt kransar och

kors av hackat granris på vägen, där liktåget drog fram och på somliga ställen hade man med krita eller ibland^a med sot skrivit den dödes initialer i kransen eller under korset.

Alla gästerna hade kransar och band med sig och dessutom förning.

Det var kokerskans skyldighet att hålla reda på vems förningen var, ty vid middagsbordet skulle just den som haft förningen med sig även börja att "skåra" den, innan någon annan fick ta av den.

Innan liket bars ut från gården skulle en psalm sjungas. Om den döde i livstiden haft någon psalm, som han särskilt tyckte om, så sjöng man då den. Vid graven sattes små granar i fyra hörn och så kläddes den med granris. Man vändes sedan från graven åter till sorgehuset för att äta och dricka, och långväga gäster låg kvar över en eller flera nätter. Kunde man inte härbärgera alla sökte man att få husrum för dem och deras häst hos grannarna.

För barnen bäddades syskonbädd på golvet. Om begravningen skedde under sensommaren hände att gästerna hystes in i höet på höskullen.

ACC. NR M. 10956: 41.FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Väckelserörelsernas roll har såtillvida haft betydelse däri, att den i hög grad haft ett demokratiskt inflytande på folkets tänkesätt i denna trakt. Under 1880-talet började den frireligiösa rörelsen framträda i denna bygd. Först var det den s.k. Häst-August som besökte orten och sjöng sina sånger till dragspelets toner. Han samlade en massa folk till sina möten, som hölls i bondgårdarna och ambulerade mellan den ene och den andra. Det var sannolikt byn Kroksmåla i Gullabo, som först fick besök av denna predikare. Om det var baptismen, han predikade i början av sitt framträdande här, är inte bekant, men efter honom kom i början av 1890-talet mer baptistbetonade predikanter, som lyste ut väckelsemöten i bygderna. En ivrig baptist var undantagsmannen Lars Håkansson i Kroksmåla. Såväl han som hans hustru "Löva" - hon hette Ingelöv - var ivriga anhängare av den nya läran och upplät sin bostad som predikolokal. Likaså var förhållandet med bönderna i Öjebomåla och i Hästmahult. Det var huvudsakligen gränsbyarna mot Blekinge som hyste de flesta frikyrkopredikanterna. Många av dem kom ~~ut~~ från skär-

ACC. N:R M. 10956: 42:

42

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

och talade en oförfalskad dialekt. Många gånger var dessa möten allt annat än uppbyggliga, då ett antal berusade personer ohyfsade drängar o. a., störde sammankomsten på många vis. Men de tålige baptisterna ville inte med lagens hjälp få bukt med dylika bråkstakar, de teg och led och blev därmed mera respekterade av alla. Det dröjde emellertid långt fram på innevarande århundrade innan de religiösa rörelserna bland folket fick egna lokaler i trakten. Det var först då pingstvännerna nått så långt i antal och styrka, att de kunde ordna med tidsegenliga lokaler.

Högkonjunktur har inträffat i senare tid vid två särskilda tillfällen. Först under 1870-talet då med ens en skönjbar förbättring inträdde för bönderna, som fick mera för sina produkter och gårdarna steg i värde, och tjänstefolkets löner höjdes i hög grad. Den andra högkonjunkturen kom efter första världskriget. Bönder, som förut haft det knalt, fick med ens penningar

vilket visade sig i modernare bonings-och uthus och trevligare möbler. Kläderna blev av nyare snitt och tygernas färg mera omväxlande. Före denna tid var det inte alls ovanligt, att man fick se unga personer gå i fars och farfars kläder.

Det blev lättare för pigor och drängar att skaffa sig hem och härd och få sitt eget, då de ingick äktenskap. I äldre tid då livsföringen var hårdare hette det: "Om potatis och krösen slår bra till i år, kan jag gifta mig till hösten."

Efter senaste världskriget har penningtillgången blivit rikligare även i denna trakt, men trots det är det mycket svårt att få den behövliga arbetskraften till jordbruket. I de stensbundna åkrarna kan man inte betjäna sig av maskiner och ~~att~~ att använda mänsklig kraft faller sig för dyrt. Meningen bland bönderna här beträffande framtida jordbruk i denna trakt är skiftande. Somliga lutar mot den åsikten att jordbruket här kommer att upphöra, då den nu levande generationen gått i graven, andra sätter sitt hopp till carterpilar och traktorer med vass hjälp åkrarna kan göras stenfria och lämpade för maskinell drift.

Folklivsarkivet, Lund.

Till svar å skrivelsen av den 16 dennes får jag härmed meddela följande förändringar i insända uppteckningarna.

1. Uppgifterna äro till innehållet kanske lika förut insända beroende att samma lista besvarats. Jag bad att få närmare informationer för san och hänvisades till samma lista. Det kan ju bero på misstag från undertecknads sida, för jag trodde den första hand gällde beskrivning av den äldre bondekulturen i gränssnara mot Blekinge i S. Möre, sådan den tedde sig under 1800-talets närmaste hälft. I förligaste mån har jag försökt ge svar på de i listan framställda frågorna.

2. Att få tag i äldre förmål av det slag jag sökte i bondgårdarna är inte möjligt eller betydligt svårare än jag anade. Det finns ytterst saker av husgeråd och redskap av hemsjord typ numera. Det är lagrat en hembygdsgård, där det kan påträffas haller om buller.

3. För att få en bild av en ostäd eller av ett ok, måste jag vända mig till ortens bygdegård, där jag kunde finna det, jag tänkte beskriva undanlagt i en vrå. Att gå till en bondgård och där finna något av i re datum och hemsjord såsom redskap och verktyg är inte lönt. Där är en hel del nytt och moderniserat. En del av vad jag gärna skulle ha velat fotografiera finns varken i bondgårdarna eller i bygdegårdar. Jag tärker närmast på en del don och fångselanordningar för djur.

4. Interiören är tagen i Torsås, där jag ställde den i ordning för att den autentisk. Att leta upp en interiör av liknande slag, där folk nu le och bor, låter sig inte göra. Den skulle dock med sitt möblemang och inredning ha kunnat tillhöra Gustav Svensson kallad Backa-Jyssen i tamåla efter Peter Karlsson kallad Snella-Pellen i Torhult. De bodde under fullständigt lika förhållanden. Både dogo omkring sekelskiftet viktigt är väl att veta, att en dylik interiör förekom så sent som vid 1900-talets början i denna trakt.

5. Övriga fotografier av slätk, oxårder, linbräcka är av det slag som är vändes för i varje by. De kunna vara hemma var somhelst i gårdarna för 50 år sedan men påträffas inte nu därstädes. Jag har försökt sätta in dem i sitt rätta sammanhang, vilket jag trodde vara meningen. Skillnaden mellan ett slätk och ett stutok har i varje fall inte ur domenav idag. På denna trakt, då ingen numera kör med oxar.

6. De stora bilderna från linberedningen äro tagna vid en fest ute i Torsås för några år sedan. Det var i samband med bygdegårdens invigning enligt uppgift. Det gällde att åskådliggöra linberedningen i äldre tid. Kvinnorna skilja sig i väsentlig grad från forna dagars skräkärningar. Det var med nöd och neppe jag kunde få dem, för fotografen påstod att kopiorna förkommit.

Så till sist vill jag påstå, att mina uppteckningar till Folklivsarkivet inte är slut med den listan. Jag kommer allt framgent att så in svar å de listor, som sändas mig och redogöra för de förhållanden som var rådande i trakten i min barndom. Jag skriver inte enbart för honoraret, utan för att ~~tydligt~~ det är en trevlig hobby under lediga stunder. Jag har förut vid tillfälle påpekat, att vad jag sänder in inte höver honoreras omedelbart utan därmed kan anstå, tills full värdesättning senare kan nås.

För övrigt kan jag meddela, att det jag skriver ner inte duplicer vilket framgår av formen, som ofta inte är så bra, då jag enligt meddelande inte behöver fästa så stort avseende därvid.

En lista rörande vita dukar vid jordafärd kommer att insändas om enti
Skulle andra upplysningar önskas, är jag villig lämna i den man jag ka

Till Eder tjänstecknar
Högaktningfullt

O. J. J. J.

Lesjöfors den 19 nov. 1948.

Esten kopier

M. 10956.

FOLKLIVSARKIVET
Institutionen för folklivsforsk-
ning vid Lunds universitet

Lund den 16 november 1948

Herr Folkskollärare

B. O. Bondesson,

==Lejdfors==

Vid granskningen av det av Eder insända materialet för sommarens stipendium ha vi till vår överraskning funnit att uppgifterna rörande den nya tiden i stor utsträckning äro desamma som i Eder tidigare insända uppteckning från samma bygd. Vi vilja gärna ha närmare förklaring här-om. Vi ha också sett att en hel rad bilder måste härröra från hembygdsgårdar utan att uppgift finnes härom, vilket givetvis är ytterst viktigt för arkivet att erhålla. En bild finnes som t.ex. anges som "interiör från arbetarhem i Gullabo". Det är ju stor skillnad på, om detta är en levande verklighet i våra dagar eller en i ett museum gjord rekonstruktion. Härrör fotot från hembygdsgården i Torsås? Andra bilder äro väl från hembygdsgården i Söderåkra? Närmare uppgifter härom behövas, annars bli fotografierna fierna skäligen värdelösa. Det gäller t.ex. fotografierna med slaga och andra föremål, ostformer, slätk, oxårder, linbräcka jämte andra föremål. I samlingen ingår också några vältagna bilder från linarbete även som av spinner-skor från Torsås. Här behövs ytterligare upplysningar. Vilket år, av vem och vid vilka tillfällen togos dessa bilder? Varför deltog så många i arbetet? Varför hade spinnerskorna samlats. Vilken lokal? Gällde det en kurs el. dyl.? Vi äro tackssamma att få höra närmare från Eder.

Högaktningsfullt

B. O.